

I S L A M C I L I K

yonun ürünü olduğunu, ciddi eleştirilere de maruz kalan bu çalışmayı, salt akademik ilgi-den daha çok, ortak manevi mirasa duyulan ilgi ve kaygıların yönlendirdiğini söylemek yanlış olmayacaktır.

- 4 Bkz. Hamid Algar, "Political Aspects of Naqshbandi History", *Varia Turcica*, cilt: XVIII, 1990, s. 12; Şerif Mardin, "The Nakşibendî Order in Turkish History", *Islam in Modern Turkey: Religion, Politics and Literature in a Secular State* içinde, Richard Tapper, (der.), E.B. Tauris, Londra, 1991, s. 135.
- 5 Mehmed Zahid Kotku, *Tasavvufi Ahlak I*, Seha, İstanbul, s. 95-99. Tamamı onbir tane olan ve Farsça terminolojiye dayanan bu prensiplerin sekiz tanesi Abdülhalik Gücdevani tarafından, üçü ise Bahaddin Nakşibendî tarafından geliştirilmiştir.
- 6 Hamid Algar, "Political Aspects of Naqshbandi History", *Varia Turcica*, cilt: XVIII, 1990, s. 133.
- 7 A.g.e., s. 134.
- 8 Yusuf Hamedani'den (ö. 1141) Bahaddin Nakşibendî'ye kadar Nakşibendilik, siyasi iktidara karşı kayıtsız kalmayı ve ona uzak durmayı erdem olarak görmüştür. Siyasi iktidarın kendileri ile kurnak istedikleri yakınlığı da nazik bir şekilde geri çevirmişlerdir. Siyasi iktidarla yakınlık ilk defa Ubeydullah Ahrar zamanında kurulmuştur. Timur ve hanedanına yakın duran ve bu yakınlıktan Nakşibendiliğe siyasi ve toplumsal nüfuz devşiren Ahrar, bu durumu "mü'minleri iktidarın zulmünden koruma çabası" ile tevîl ederek tasavvufun siyasi iktidarı özünde kö-tü gören ilkesine sadık kalmaya çalışmıştır. Nakşibendiliğin siyasete ve iktidara kayıtsızlığını politik mücadeleciliğe dönüştüren ve o tarihten itibaren Nakşibendiliğe bir muhalefet damarı ekleyen gelenek, ülkemizde daha çok İmam Rabbani olarak bilinen, Ahmet El Sührin-di ile başlar. İmam Rabbani'nin Hindistan'da zamanın hükümdarı Akbar'a ve Hinduizme karşı mücadele içinde olgunlaştırdığı Müceddidlik geleneği, daha sonraki yüzyıllarda Hint alt kıtasında İngiliz sömürgeciliğine karşı verilen mücadelelere de öncülük etmiştir. Ancak Hint alt kıtasının muhalif geleneği Müceddidlik Osmanlı topraklarına ve payitahtına ulaştığında, iktidarla ve bürokrasi ile daha olumlu ilişkiler geliştirmiş, ulemeden ve bürokrasiden birçok önemli şahsiyeti tarikat halkasına katmayı başarmıştır. Yinede, Müceddidiliğin muhalif tavrı Osmanlı topraklarında da bir ölçüde devam etmiş, bazı önemli Nakşî şahsiyetlerin faaliyetleri saray tarafından belli bir kuşkuyla karşılanmıştır. Mesela bugünkü kuzey Irak'ta dünyaya gelen, genç yaşta Hindistan'a giderek İmam Rabbani'nin halifelerinden ders alan, Osmanlı topraklarına geri döndükten sonra kendi ismine nispetle anılacak olan Halidilik kolunu kuran Mevlana Halid'in (1776-1827) kısa zamanda İstanbul'a kadar uzanan güçlü bir etki

alanı oluşturması saray tarafından uzun süre kuşku ile karşılanmıştır.

- 9 "İsmail Turan Hoca ile Mehmed Zahid Kotku Hakkında", *Kadın ve Aile*, cilt: 6, sayı: 67, Ekim 1990, s. 41.
- 10 Mehmed Zahid Kotku, *Tasavvufi Ahlak-4*, İstanbul, Seha Neşriyat, s. 183-84.
- 11 Gümüş Motor tecrübesinin başarısızlığı cemaate yakın çevrelerde dönemin hükümetinin karstlı politikalarına bağlanır.
- 12 Hamid Algar, "Political Aspects of Naqshbandi History", *Varia Turcica*, cilt: 18, 1990, s. 143.
- 13 Bu durumu Kotku'nun Partiyle olan kişisel ilişkilerinde de gözlemek mümkündür. Mesela Kotku MSP'ye verdiği desteğe rağmen, hiçbir zaman partili gibi davranmadı. Cemaatinin MSP ile özdeşleşmesine rağmen o kendini parti ile özdeşleştirmedir. Müritleri, bağluları bir şekilde siyasetle ilişkili olsa da, kendisi siyaset dışı-siyaset üstü olması gereken bir şeyh gibi davrandı. Bu yüzden Kotku, MSP'ye destek verirken diğer partilileri ve partileri dışlamamaya özen göstermiş, doğrudan cemaat ve/veya parti mensubu olmayanların da ziyaret ettikleri, hayır duasını almaya çalıştıkları manevi bir şahsiyet olmayı sürdürmüştür. Nitekim Demirel'den Türker'e, sağda siyaset yapan hemen bütün liderlerin kendisini zaman zaman ziyaret etmeleri ve Kotku'nun onları kabul etmesi kendisinin daha geniş kesimler nazarında önemli olmayı sürdürdüğünü göstermektedir. Kotku'ya gösterilen yakınlık ve saygı sadece bazı parti liderleri ile sınırlı değildir. Kotku'ya yakınlık duyan, düzenli olarak onu ziyaret eden ve fakat buna rağmen onun işaret ettiği, desteklediği partiye, MSP'ye oy vermemek çok sayıda insanın varlığı pek fazla bilinmeyen bir durumdur.
- 14 Derginin 1987 yılında okuyucuları arasında gerçekleştirdiği 10000 kişinin katıldığı bir kamuoyu yoklamasına göre, *Kadın ve Aile* okuyucularının yüzde 27'si ilkökul, yüzde 14'ü orta okul, yüzde 41'i lise, yüzde 18'i Üniversite ve dengi okul mezunu olduklarını, yüzde 31'de çalıştıkları ileri sömürgeçlerdir. Bkz. Emin Yaşar Demirci, *Modernization, Religion and Islam in Turkey: The Case of the Iskenderpaşa Community*, yayınlanmamış doktora tezi, University of Manchester, 1996, s. 169.
- 15 Detaylı bir değerlendirme için bkz. Emin Yaşar Demirci, *Modernization, Religion and Islam in Turkey: The Case of the Iskenderpaşa Community*, a.g.e., bölüm 4 ve 5.
- 16 Demirci, a.g.e., s. 191-2001.
- 17 1963 yılında doğan ve Amerikada işletme eğitimi gören Nureddin Coşan, gerek yapı ve gerekse kariyeri itibarı ile bir cemaat liderinden ziyade şirket yöneticisini anımsatmaktadır.
- 18 www.iskenderpasa.com.

İşıkçılık

MUSTAFA TEKİN

090 056

TRK

341 - 349

Hüseyin Hilmi İşık'ın soyadından mülhem bu ismi alan İşıkçılık söz konusu olduğunda bilhassa dört isim dikkati çekmektedir. İlk isim olan İmam-ı Rabbani İşıkçıların Uzakdoğu'daki kaynağına tekabül etmektedir. İmam-ı Rabbani, Ekber Şah'ın ilk günlerinde Hindistan'da bulunan Sirhind ya da Serhend'de dünyaya gelmiştir. Serhend, İşıkçıların daha sonra eserlerini yayımladığı yayınevini adı olacaktır.

Bir Sufî olan babasından Sâbiriyeye-i Çiştîyeye ile Suhreverdiyye tasavvuf disiplinlerini almış, daha sonra da Nakşibendîliğe girmiştir. İmam-ı Rabbani Nakşibendîliği Hindistan'da ilk geliştiren önemli isimlerden biri olarak görülür. Asıl adı Ahmed Faruki olan İmam-ı Rabbani'nin nesebinin yirmi dokuzuncu halkada Hz. Ömer'e ulaştığı iddia edilmektedir. Hatta Faruki sıfatını da bu yüzden aldığı belirtilmektedir.

İmam-ı Rabbani'den sonra Nakşibendîlik birçok koldan farklı coğrafyalara doğru yayılmıştır. Bu bağlamda Nakşibendîliğin Hâlidî kolu, İşıkçılığın Hüseyin Hilmi İşık ve Abdülhakim Arvasi üzerinden İmam-ı Rabbani ile İstanbul'da buluşma kolunu temsil etmektedir. Babası Nakşî şeyhlerinden olan Abdülhakim Arvasi (1865-1943), bugün Van'a bağlı Arvas köyünde doğmuştur. Bu tarikattaki uzantıları kendi ifadeleriyle şeyhleri İmam-ı Rabbani ve oradan Hz. Muhammed'e kadar gitmektedir. Abdülhakim Arvasi, köyünde yaptırdığı medresede çevrenin gençlerine dinî bilgiler öğretir. Diğer yandan İran'dan gelecek her çeşit siyasi ve dinî akıma karşı Müslüman halkı uyandır. Ermeni ve Rus işgalinin mecbur bırakmasıyla İstanbul'a Eyüp Sultan'a yerleşen Ar-

vasi, burada Kaşgarî Dergâhı'nda tarikat şeyhliği görevini sürdürmüştür. Abdülhakim Arvasi Türkiye'de bir yandan Necip Fazıl, diğer yandan Hüseyin Hilmi İşık'ın bağlandığı bir şeyh olarak dikkat çekmektedir. Böylece Türkiye'de genel anlamda İslamcılık düşüncesi içerisinde değerlendirilebilecek Büyük Doğu ve İşıkçılık gibi iki ayrı kol Abdülhakim Arvasi'de birleşmiş olmaktadır.

1911'de İstanbul'da doğan Hüseyin Hilmi İşık (ö. 2001), evden ve okuldan iyi bir dinî tahsil almış, Halıcıoğlu Askerî Ortaokul ve Lisesi'nde okumuş, daha sonra geçirdiği bocalama ve bunalmının ardından Abdülhakim Arvasi ile tanışmıştır. Otuzlu yıllarda bir yandan Askerî Tıbbiye Mektebi'nde müzakereciyken, kimya yüksek mühendisliğine devam etmiş ve aynı zamanda Arvasi'nin sohbetinde bulunmuştur. Hocasının tavsiyesiyle İmam-ı Rabbani'nin Mektûbât'ını okumuş, bundan esinlenerek bugün İşıkçıların temel kitaplarından olan ve birçok dile çevrilen *Saadet-i Ebediyye* (Tam İlmihâl) isimli kitabı yazmıştır.

İlerleyen yıllarda Hüseyin Hilmi İşık'ın da takipçileri oluşmuştur. İşık'ın görüşleri kendi zamanında da takipçilerine damadı Enver Ören tarafından aktarılmıştır. İşıkçılık düşüncesi daha sonra resmî olarak Enver Ören'le devam etmiştir. 1939'da doğan Enver Ören, Kuleli Askerî Lisesi'ni bitirmiştir. Su altı biyolojisi olarak Üniversiteden mezun olan ören kısa bir süre akademisyenliğin ardından, 1970'te bir grup arkadaşıyla birlikte, "ülkenin içinde bulunduğu durumun kendisine yüklediği misyonla" gazete çıkarmaya başlamıştır. İlk önce *Hakikat* ismiyle çıkan gazete,

090056

IŐIK, Hüseyin Hilmi

-
- 1 SEBAHAT MUTLU, Hüseyin Hilmi Iők'in hayatı, eserleri ve düşünce dünyası, Cumhuriyet Üniversitesi, Yüksek Lisans, 2005